

Лекція 6

Сучасні теорії і концепції навчання

Сучасні теорії і концепції навчання

План:

- 1.1. Асоціативно - рефлексорна теорія навчання.
 - 1.2. Теорія поетапного формування розумових дій і понять.
 - 1.3. Теорія проблемно-діяльнісного навчання
 - 1.4. Концепція програмованого навчання
 - 1.5. Технологія проблемно-модульного навчання
 - 1.6. Інші концепції (концепція особистісно-орієнтованої освіти; контекстне навчання; бихевиористская теорія навчання; гештальт теорія засвоєння; сугестопедичну концепція навчання; НЛП і ін.)
2. Суперечності навчального процесу. Головне протиріччя навчального процесу.

Теория или концепция – это совокупность обобщенных положений или система взглядов на понимание сущности процесса обучения.

Теория или концепция необходимы, т.к. их назначение - объяснение или предсказание того, как будет осуществляться процесс обучения

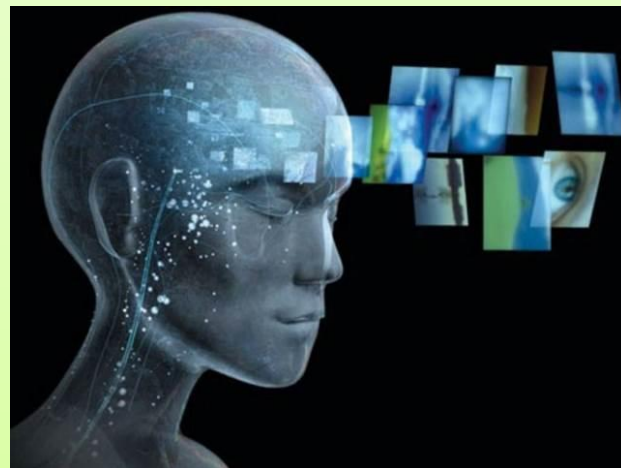

10.10. Ассоциативно-рефлекторная теория обучения

Асоціативно-рефлекторна теорія навчання

- Основа - закономірності умовно - рефлекторної діяльності головного мозку людини
- вчені - психологи, педагоги Л. С.Виготській. Рубінштейн, А.А. і ін. розробили асоціативно - рефлекторну теорію навчання.
- В основі асоціативно - рефлекторної теорії навчання лежать **виявлені І.М. Сеченовим і І.П. Павловим** закономірності умовно - рефлекторної діяльності головного мозку людини. Згідно з їх вченням, в мозку людини йде постійний процес утворення умовно - рефлекторних зв'язків - асоціацій.

Асоціативні теорії

лежать в основі пояснювально-ілюстративного навчання, що панує в сучасній традиційній школі.

Сучасна педагогічна наука орієнтує не так на пасивне пристосування до наявного рівню розвитку учнів, а на формування психічних функцій, створення умов для їх розвитку в процесі навчання.

Вирішальними умовами продуктивного навчання є:

формування активного ставлення до навчання;

логічне виклад навчального матеріалу;

активізація пізнавальної діяльності учнів;

демонстрація різних прийомів розумової діяльності та їх закріплення за допомогою вправ.

Короткий зміст теорії :

- Засвоєння знань, формування навичок і умінь є процес утворення в його свідомості різних асоціацій - простих і складних;
- Придбання знань, формування навичок і вмінь, розвиток здібностей, етапи: сприйняття навчального матеріалу його осмислення запам'ятовування і збереження в пам'яті вивченого матеріалу застосування засвоєного в практичній діяльності;
- Основний етап - активна розумова діяльність учня за рішенням теоретичних і практичних навчальних завдань;
- Основний метод асоціативного навчання - вправа;
- Найвищий результат у навчанні досягається при дотриманні ряду умов: формування активного ставлення до навчання з боку учнів;
- Подача навчального матеріалу в певній послідовності;
- Демонстрація і закріплення у вправах різних прийомів розумової і практичної діяльності;
- Застосування знань на практиці в навчальних і службових цілях.

Найвищий результат

формування активного
ставлення до навчання
з боку тих, хто навчається

подача навчального матеріалу
в певній
послідовності

демонстрація і
закріплення
у вправах

Застосування

знань

Практичні висновки

1. Оволодіння навчальним матеріалом починається з сприйняття. Для поліпшення сприйняття навчальної інформації важливо залучити органи чуття:

- слухові;
- зорові;
- рухові і ін.

2. При великій кількості блоків - застосування спеціальних прийомів:

- **виділяти головне;**
- застосовувати підкреслення;
- **використовувати колір;**
- **пропонувати звернути особливу увагу.**

3. Матеріал повинен бути:

- **доступним;**
- логічно взаємопов'язаним;
- **щоб мене правильно зрозуміли;**
- **актуалізований.**

4. Закріплення в пам'яті:

- Складання конспекту вивченого;
- повторення;
- розповідь;
- пояснення;
- показ засвоєного товаришеві;
- застосування отриманих знань на практиці.

5. Основа процесу оволодіння знаннями - застосування їх на практиці.

Гальперін Петро Якович

- Гальперін **Петро́ Якович** — радянський психолог, діяч харківської психологічної школи, московської школи О. М. Леонтьєва, експериментатор, теоретик науки, викладач. Автор теорії планомірно-поетапного формування розумових дій (**ТПФРД**)
- Гальперін **закінчив** лікувальний факультет медичного інституту в Харкові. По завершенню навчання (1926) **Петро Якович** працює в Українському психоневрологічному інституті (з 1931 р. — Всеукраїнська психоневрологічна академія).
- викладав в **Харкові** та **Донецьку** (тоді — Сталіно)
- Потім в **МДУ ім. М.В.Ломоносова**
- **ТПФРД** принесла **загальне** в т. ч. **міжнародне**
- **визнання**

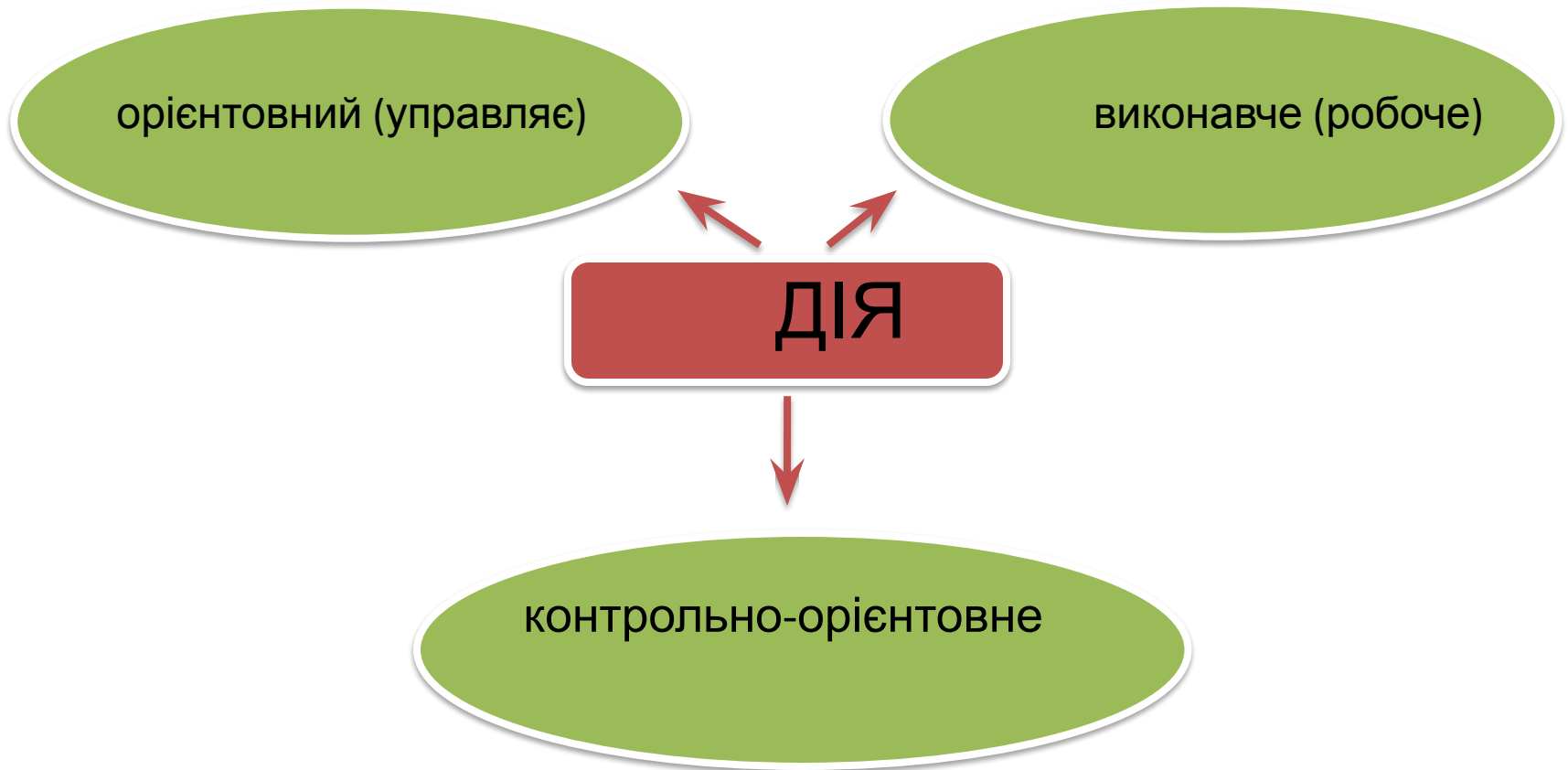
Теорія поетапного формування розумових дій і понять

Разробив: **П.Я.Гальперін**

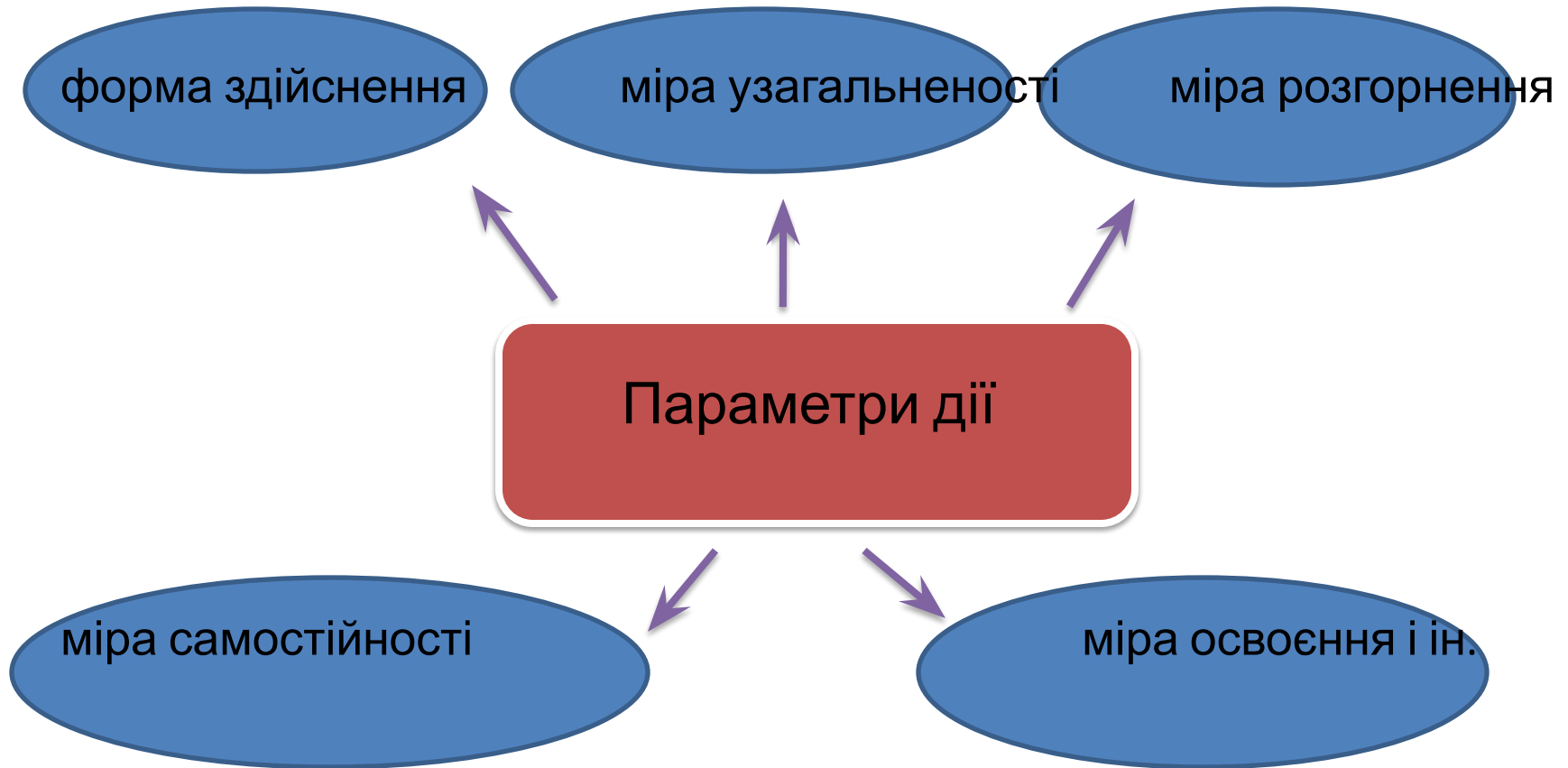
Основні положення:

1. Спільність будови **внутрішньої і зовнішньої діяльності людини (розумовий розвиток, як і засвоєння знань, навичок, умінь відбувається шляхом інтеріоризації).**

2. Дія - система, що складається з декількох частин

3. Дія характеризується параметрами:

Теорія поетапного формування розумових дій

4. Якість придбаних знань залежить від правильності створення орієнтовної основи діяльності.
5. У процесі навчання принципово нових знань виділяє кілька етапів:
 - мотиваційний;
 - попереднє ознайомлення з дією;
 - матеріалізованого дії відповідно до навчального завданням у зовнішній матеріальній, розгорнутій формі;
 - зовнішня мова учня;
 - автоматичне виконання відпрацьовуються дій.

Поэтапное формирование умственных действий

**1. Предварительное
ознакомление с действием**

**2. Выполнение материали-
зованного действия**

<http://схемо.рф>
**3. Внешнеречевой
этап**

**4. Действие с
проговариванием**

**5. Отказ от речевого
сопровождения**

Теорія проблемно-діяльнісного навчання

- Спирається на поняття «завдання» і «дія», тобто на те, що в повній мірі характеризує діяльнісний підхід.
- Проблемна ситуація - це пізнавальна задача, яка характеризується протиріччям між наявними знаннями, вміннями, відносинами і що пред'являються вимогою.
- Пізнавальна задача викликає **активність**, коли вона **спирається на попередній досвід** і є **наступним кроком у** вивченні предмета або в застосуванні засвоєного закону, поняття, прийому, способу діяльності.

Технологія проблемно-модульного навчання

- один з напрямків індивідуалізованого навчання, що дозволяє здійснювати самонавчання, регулювати не тільки темп роботи, але і зміст навчального матеріалу;
- **Модуль** - це логічно завершена частина навчального матеріалу, яка закінчується контрольної акцією (тестом, контрольною роботою або розрахунково-графічної роботою);
- **Т модульна технологія навчання - реалізація процесу навчання поділом його на підгрупи «функціональних вузлів»** - значущих дій і операцій, які виконуються навчати більш-менш однозначно, що дозволяє досягати **запланованих результатів навчання**.
- Структура модуля являє собою **сукупність наступних об'єктів: «М» - модуль - це група навичок, умінь і знань, які студенти / учні повинні продемонструвати; «Р» - результат дії (навички, вміння і знання), необхідні для виконання програми курсу; «КД» - критерій оцінки діяльності - якість виконання роботи, яке має продемонструвати студент / учень; «ОУ» - опис рівнів - контекст, в якому повинні бути проілюстровані результати діяльності.**

Теорія проблемного навчання

- спирається на поняття «завдання» і «дія», на те, що в повній мірі характеризує діяльнісний підхід;
- пізнавальна задача полягає в тому, що вона викликає у студентів прагнення до самостійних пошуків її рішення шляхом аналізу умов і мобілізації наявних у них знань.
- Пізнавальна задача викликає активність коли вона спирається на попередній досвід і є наступним кроком у вивченні предмета або в застосуванні засвоєного закону, поняття, прийому, способу діяльності;
- проблемні ситуації можуть бути класифіковані в рамки будь-якого навчального предмета за спрямованістю на придбання нового (знання, способи дії, можливості застосування знань і умінь в нових умовах, зміни відносин); і ступеня складності і гостроті (залежить від підготовленості студентів); за характером протиріч (між життєвим і науковим знаннями). У проблемній ситуації важливий сам факт її бачення учнями, тому її треба відрізнити від проблемних питань наприклад: чому цвях тоне, а корабель, зроблений з того ж матеріалу, немає?

Інші концепції навчання

- концепція особистісно-орієнтованої освіти;
- контекстне навчання;
- бихевиористська теорія навчання;
- гештальттеорія засвоєння;
- сугестопедичну концепція навчання;
- навчання на основі нейролінгвістичного програмування та ін.

Інші концепції навчання

- Гештальт-психологія виникла з досліджень сприйняття. У центрі її уваги - характерна тенденція психіки до організації досвіду в доступне розумінню ціле.
- Фігура і фон. Фігура завжди висунута вперед, фон - відсунутий назад, фігура багатша фону змістом, яскравіше фону. І мислить людина про фігуру, а не про тлі.
- Автори Курт Коффка і Вольфганг Келер.
- Бихевиористская теорія навчання -Е. Л. Торндайк Один з основоположників біхевіоризму? Запропонував два закони, які послужили платформою для подальшого розвитку теорії навчання (а саме біхевіоризму): закон тренування і закон ефекту. Біхевіоризм - теорія навчання, в якій не розглядаються внутрішні процеси людського мислення. Вивчається поведінка, яке трактується як сума реакцій на будь-які ситуації.

Гештальт-психологія виникла з досліджень сприйняття. Гештальт (нім. Gestalt - форма, образ, структура) Представники: Вольфганг Келер, Макс Вертгеймер, Курт Коффка, Курт Левін.

У центрі її уваги - характерна тенденція психіки до організації досвіду в доступне розумінню ціле.

Фігура і фон. Фігура завжди висунута вперед, фон - відсунутий назад, фігура багатша фону змістом, яскравіше фону.

І мислить людина про фігуру, а не про тлі.

Гештальтпсихологія з'явилася завдяки
німецьким психологам [Максу](#)
[Вертгеймеру](#), [Курту Коффці](#) і [Вольфгангу](#)
[Келлеру](#)

• Макс Вертгеймер

Курт Коффка

1880 - 1943 г.г.

1886 - 1941 г.г.

Біхевіористична теорія навчання

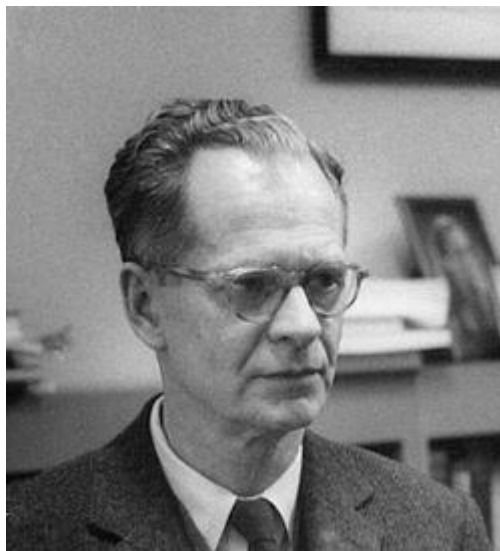
- Від англ. **behaviour** (поведення) засновник біхевіористичної теорії впливу (стимули), які виявляються на учня, і його відповідні реакції на ці дії. Психічний процес, який веде до реакції, оголошується «чорним ящиком», недоступним об'єктивного, наукового аналізу. Предметом вивчення було зроблено поведінка-поведінка - «очищене» від психіки, зведене до сукупності рухів.
- біхевіористи проводили свої дослідження в галузі педагогічної психології в основному на **тваринах**. Спочатку це були курчата, потім кішки і собаки, а також мавпи. Всім дослідів були притаманні три основні моменти :
 - виключалося звернення до розуму;
 - досліджувалася схильність піддослідної тварини до навчання;
 - використовувався позитивний фактор підкріплення як заохочення.
- 1-я дисертація «Інтелект тварин»
- 2-я докторская- *Експериментальне дослідження асоціативних процесів у тварин» (1898)*

Едвард Ли Торндайк
1874-1949гг.

Скіннер Б. Ф.- [1904](#) -[1990](#) гг.

- Вніс величезний вклад в розвиток і популяризацію біхевіоризму, що розглядає поведінку людини, як результат попередніх впливів навколишнього середовища.
- Скіннер Б.Ф. просував ідеї широкого застосування в біхевіоризмі техніки модифікації поведінки (наприклад, програмованого навчання) для поліпшення суспільства і ощасливлення людей, як форму [соціальної інженерії](#)..
- **Програмоване навчання - метод навчання, висунутий професором Б. Ф. Скіннер, який отримав розвиток в роботах фахівців багатьох країн, в тому числі вітчизняних вчених.**
- У розробці окремих положень концепції брали участь Н. Ф. Тализіна, П. Я. Гальперін, Л. Н. Ланда, І. І. Тихонов, А. Г. Молибог, А. М. Матюшкін, В. І.Чепелев і інші.

- Вніс величезний вклад у розвиток і популяризацію біхевіоризму — школи психології, що розглядає поведінку людини як результат **попередніх впливів навколишнього середовища**.
- Роботая клерком в книжном магазині, Скіннер випадково натолкнувся на роботи **И. П. Павлова** і **Д. Уотсона**, що стало поворотним моментом в його житті і кар'єрі. Вдохновлений цими роботами.
- **Згідно оглядам, проведеними психологами, Скіннер був одним з найбільш впливових психологів ХХ століття. Він отримав багато професійних нагород.**
- Б. Скіннер. **ЧТО ТАКОЕ БИХЕВИОРИЗМ?** Перевод с нем. © Головин Н. А. 1999, по изданию: Skinner B. Was ist.
- Бьорк Д.В. Беррес Ф. Скіннер : Непредвиденные случайности жизни // Великие психологи. Ростов-на-Дону: Феникс, 2000, с. 517-546
-

Концепція програмованого навчання

Програмоване навчання - кероване засвоєння програмованого навчального матеріалу за допомогою навчального пристрою.

Розрізняють такі програми:

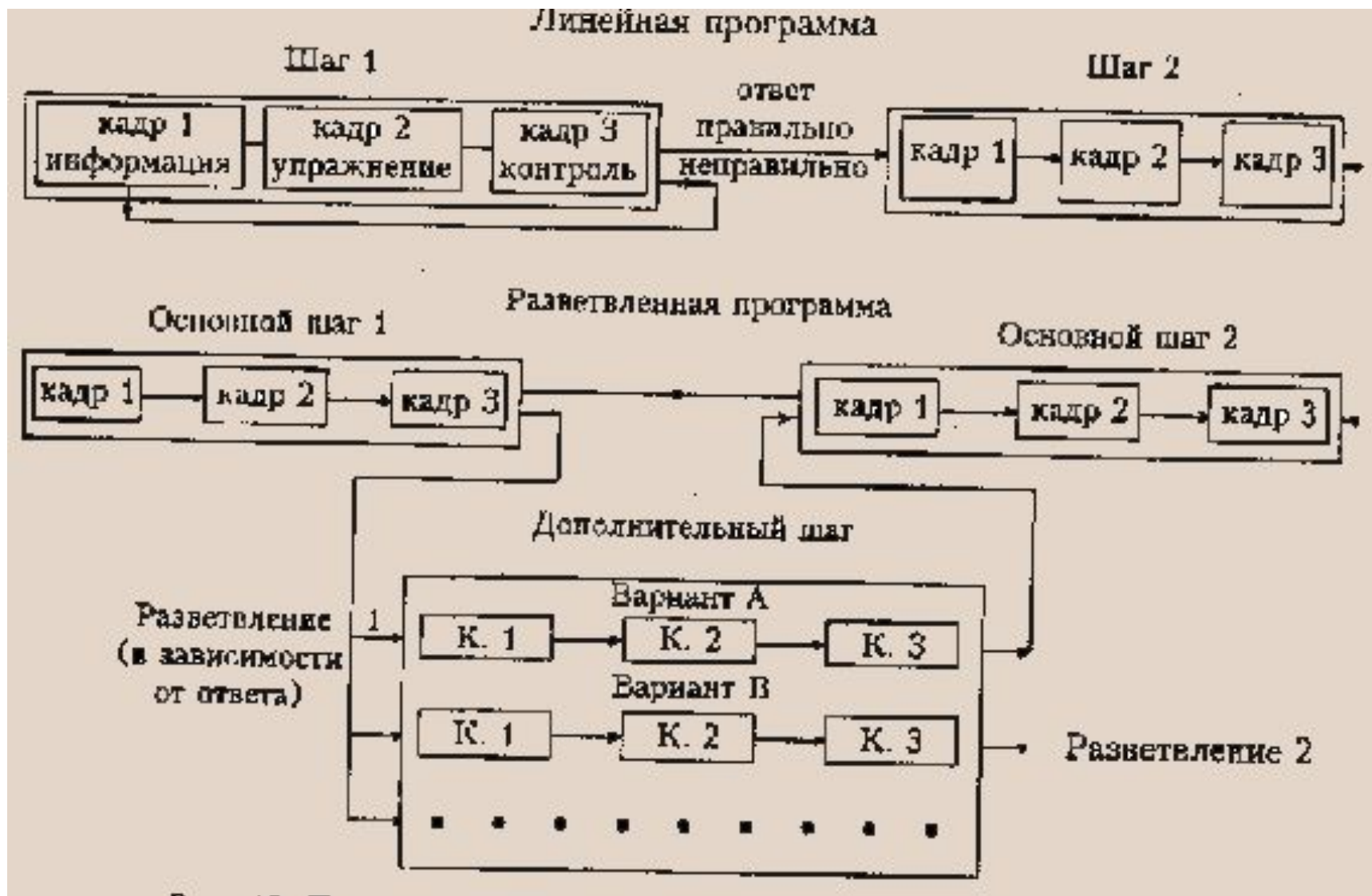
- лінійні;
- розгалужені;
- адаптивні;
- комбіновані.

Программированное обучение

внесло серьёзный вклад в разработку подходов к индивидуализации обучения на основе специально построенных учебных курсов индивидуального пользования, получивших новый толчок к развитию в связи с развитием компьютерных технологий и становлением дистанционного обучения.

Розрізняють такі програми:

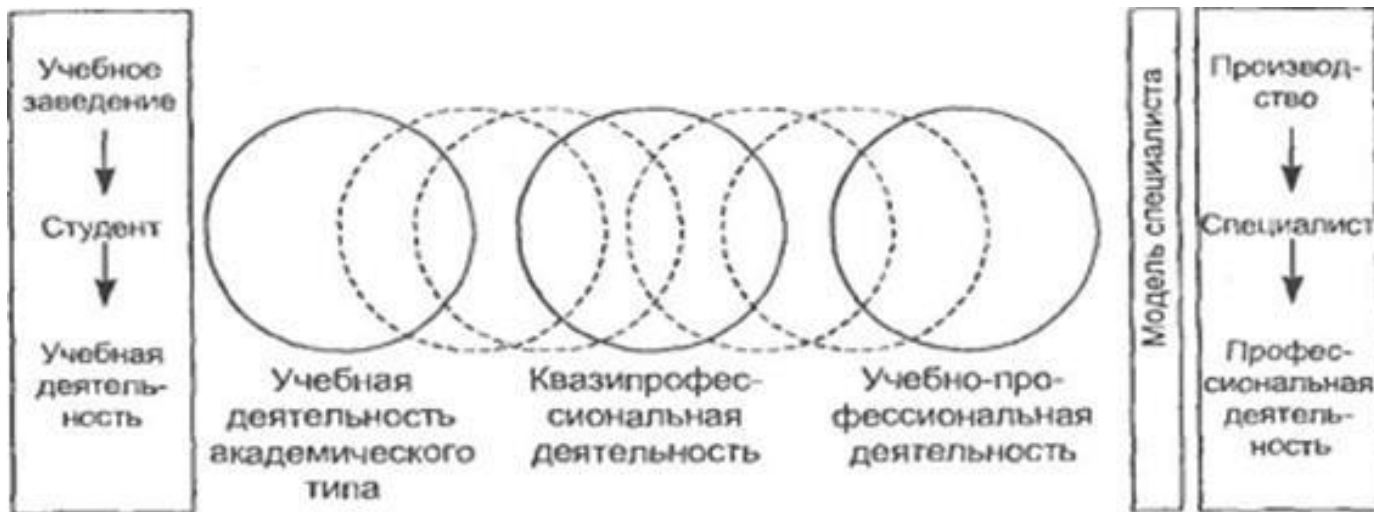

○ Контекстное обучение

отталкивается от положения теории деятельности, в соответствии с которой, усвоение социального опыта осуществляется в результате активной, деятельности субъекта. В нем получают воплощение следующие принципы: активность личности; проблемность; единство обучения и воспитания.

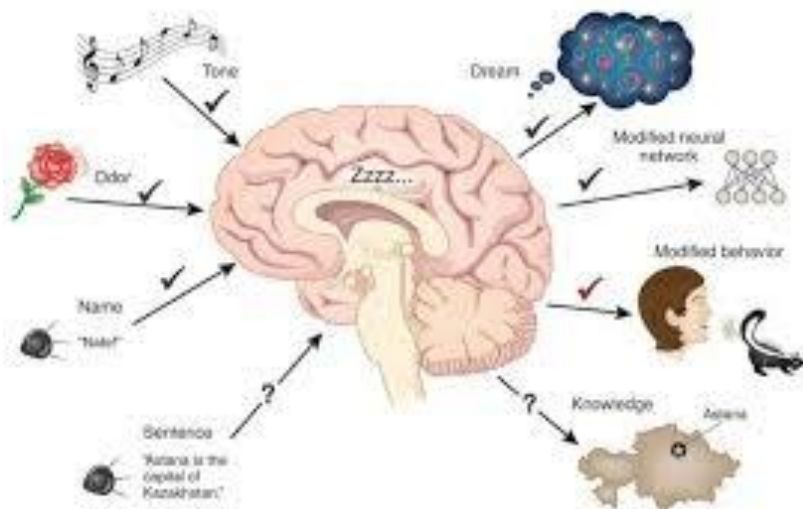
Контекстне навчання

- форма активного навчання, призначена для застосування у вищій школі, орієнтована на професійну підготовку студентів;
- реалізується допомогою системного використання професійного контексту, поступовий насичення навчального процесу елементами професійної діяльності. Автор Вербицький А.А. (Москва) 1991р .;
- Спирається на теорію діяльності, відповідно до якої, засвоєння соціального досвіду здійснюється в результаті активної, упередженої діяльності суб'єкта;
- Втілені принципи: активності особистості; проблемності; єдності навчання і виховання; послідовного моделювання в формах навчальної діяльності слухачів змісту і умов професійної діяльності фахівців.

Сугестопедичну концепція навчання;

- Метод навчання, запропонований ще в 50-і роки болгарським дослідником Лозановим Г. - лікар-психотерапевт, доктор медичних наук;
- Основних принципів сугестопедіческой концепції три:
- Принцип радості і ненапруженности;
- Принцип єдності «осознаваемое- неусвідомлюване»;
- Принцип сугестивної взаємозв'язку "наука про звільнення прихованих можливостей людини - Лозанов Г.
- Теорія навчання, в основі якої - емоційне навіювання в спати, що приводить до сверхзапамінання; передбачає комплексне використання всіх вербальних і не вербальних, зовнішніх і внутрішніх засобів сугестії (навіювання)

Навчання і НЛП

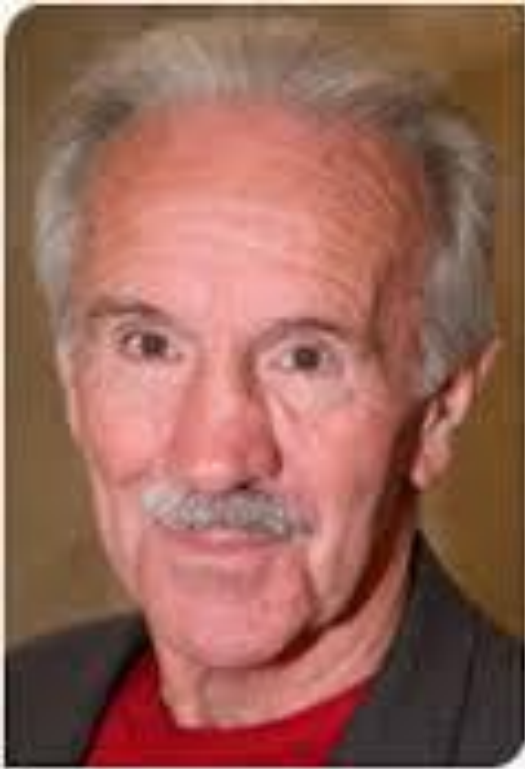
.

НЛП

- НЛП: що це таке, і звідки воно з'явилося?
- Які основні принципи лежать в його основі?
- Приклади того, як НЛП працює в навчанні

Засновники НЛП

Джон Гриндер

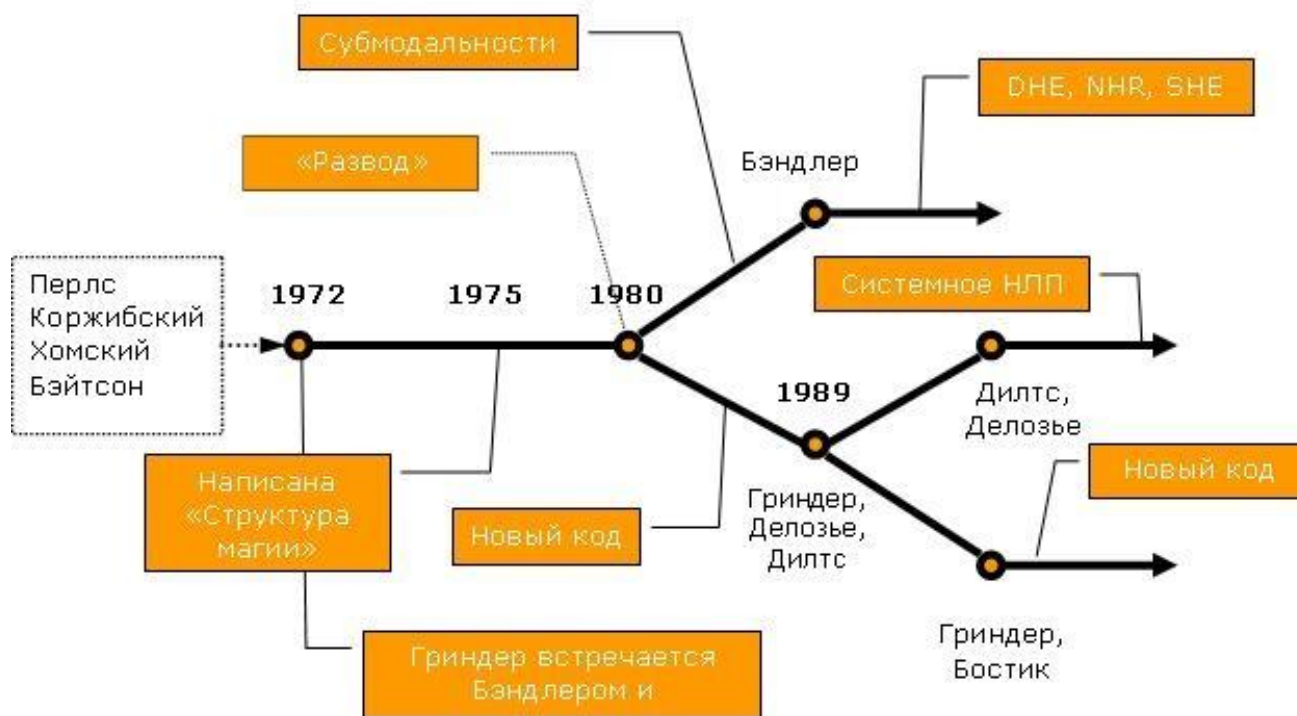
Ричард
Блендлер

Что такое НЛП

- Розшифровка терміна НЛП
 - Історія НЛП

Дерево времени НЛП

Основні ідеї НЛП

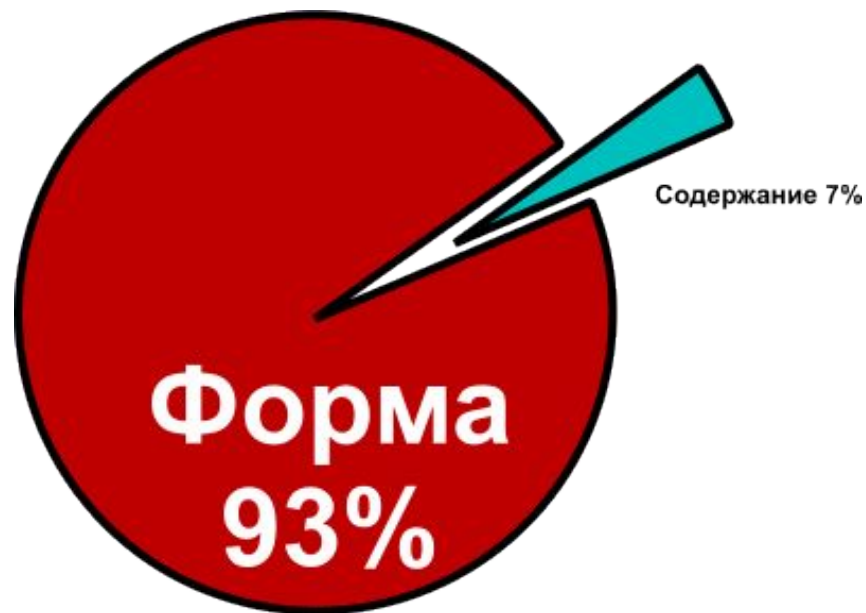
- Якщо хоча б одна людина вміє щось, то цього можуть навчитися і інші
- Кожна людина унікальний, або «Карта - не територія»

НЛП: Мы обучим перенимать навыки!

Основні **идеї** НЛП

- За кожним поведінкою стоїть позитивні намір
- Як ми говоримо важливіше, ніж те що ми говоримо

Основні ідеї НЛП

- калібрування
- У нас є всі необхідні ресурси для досягнення цілей
- екологічна перевірка

НЛП:

Мир полон ресурсов

Основні поняття НЛП

- Моделі і техніки
- Цінності, критерії та переконання
- субмодальність
- якір

Приклади використання НЛП в освіті

- Вивчення іноземної мови
- Підвищення успішності навчання в школі
- Поліпшення подачі матеріалу
- Зміна особистих якостей людини

Протиріччя навчального процесу

- випереджаюче зростання професійної компетентності фахівця в порівнянні з досягненнями і рухливістю науки, техніки і технології;
- обсяг знань, включаючи світові інформаційні ресурси, збільшується, інтенсивність інформаційного потоку посилюється, а фізіологічні можливості сприйняття, осмислення і аналізу обмежені. Обмежені також і терміни навчання;
- значне протиріччя - диференціація дисциплін при вивченні і необхідність інтеграції знань (міждисциплінарного підходу) при вирішенні практичних завдань. Виробничі проблеми, як правило, носять поліфакторний характер і потрібна мультидисциплінарний принцип їх дозволу;
- бурхливе зростання обсягу знань, а отже, і (потенційного) змісту освіти, з одного боку, і обмежені можливості його передачі і засвоєння в процесі навчання, з іншого;

Головне протиріччя навчального процесу

- головне протиріччя між висунутими ходом навчання пізнавальними і практичними завданнями і наявним рівнем знань, умінь і навичок учнів - їх розумового розвитку
- Головне протиріччя є рушійною силою навчального процесу

Питання для контролю:

- 1. Перелічіть сучасні концепції і теорії засвоєння знань.
- 2. Назвіть основні положення асоціативно-рефлекторної теорії засвоєння знань.
- 3. Назвіть основні положення теорії поетапного формування розумових дій.
- 4. Охарактеризуйте НЛП.
- 5. У чому полягає головна суперечність навчального процесу?

Література

- П.Я.Гальперин. Психология как объективная наука. М., [1995](#).
- Торндайк Э., Уотсон Дж. Б. Бихевиоризм. Принципы обучения, основанные на психологии. Психология как наука о поведении. М.: АСТ-ЛТД 1998 г. 704 с.